

Kā sadarboties ar VID NODOKĻU AUDITA procesā?

Ikviens uzņēmumam, lai cik apzinīgi tas strādātu, var gadīties nonākt Valsts ieņēmumu dienesta (VID) uzmanības lokā, tikt pakļautam kādai no pārbaudēm vai pat nodokļu auditam. Šajās situācijās noderīgi zināt, kā vislabāk rīkoties, kādas nianes ķemt vērā katrā procesa etapā, lai nepieļautu pārpratumus, efektīvi paustu savu pozīciju un panāktu maksimāli labvēlīgu rezultātu. Šos jautājumus zvērinātu advokātu biroja SORAINEN tiešsaistes seminārā apskatīja NINA PODVINSKA, sertificēta nodokļu konsultante, Latvijas Nodokļu konsultantu asociācijas valdes locekle.

Pārbaudes pirms auditā

Bez nodokļu auditā VID rīcībā ir vēl arī vairāki citi kontroles pāsākumu veidi – apsekošana, novērošana, datu atbilstības pārbaude, tematiskā pārbaude.

Apsēkošanā VID darbinieki var ierasties, iepriekš nebrīdinot, tāpat arī novērošana var tikt veikta slepeni (to veic vai nu juridiskajā adresē, vai saimnieciskās darbības veikšanas vietā, kur noteiktā laika posmā tiek fiksētas visas darbības).

Savukārt datu atbilstības pārbaude tiek veikta, VID darbiniekiem atrodoties pie saviem datoriem. Tās ietvaros tiek salīdzināta informācija no datubāzēm, iesniegto deklarāciju un pārskatu dati, informācija par sadarbības partneriem u.tml. „VID rīcībā ir daudz vairāk informācijas, nekā varam iedomāties. Es mēdu teikt – ja kaut ko nezināt par sevi, piezvaniet un jautājiet VID,” stāsta N. Podvinska. Arī datu atbilstības pārbaudes rezultātā var tikt veikts nodokļu uzrēķins, taču, ja nodokļu maksātājs uzskata, ka spēj pierādīt savu taisnību, tad var cīnīties par lēmuma maiņu.

Tematisko pārbaudi veic, lai laikus atklātu un novērstu pārkāpumus uzņēmējdarbībā un finanšu jomā, grāmatvedības uzskaitē, tirdzniecības noteikumu ievērošanā utt. Tematiskā pārbaude var noslēgties ar administratīvā pārkāpuma protokolu (kā arī nodokļu apmēra precizēšanu), arī to var apstrīdēt un cīnīties par savu taisnību, ja nodokļu maksātājs uzskata,

ka pārkāpuma nav bijis.

Visi materiāli, pārbaudes akti un konstatētie pārkāpumi no apsekošanas, novērošanas un citām pārbaudēm saglabājas nodokļu maksātāja lietā, un **nodokļu auditam nodokļu maksātājus automātiski atlasa datorprogramma**, summējot punktus par katru no līdz šim piešķirtajiem pārkāpumiem. „Kurs šajā sacīkstē uzvar, tas tiek uz nodokļu auditu!” skaidro N. Podvinska.

Par nodokļu auditā uzsākšanu VID jāpaziņo nodokļu maksātājam vismaz desmit darba dienas iepriekš. Tomēr noteiktos gadījumos VID var arī nepazīnot par audita veikšanu – tā tas ir gadījumā, ja tiek izvērtēta pievienotās vērtības nodokļa (PVN) pārmaksas atmaksas pamatošība vai ja VID ir pierādījumi, ka nodokļu maksātājs veic darbības, lai izvairītos no audita vai to apgrūtina. Audita ilgums parasti ir 90 dienas, bet sarežģītakos gadījumos var ilgt arī līdz 120 dienām. Praksē, protams, gadās arī auditi, kas var ilgt gadiem, piemēram, ja tiek prasīta papildu informācija no citu valstu nodokļu administrācijām. Nodokļu audīts slīktākajā gadījumā var beigties ar nodokļu uzrēķinu.

Ieteikumi pirms auditā sākšanā

Auditam būtu jāgatavojas nevis tad, ka atnāk pazīpojums par tā uzsākšanu, bet visas uzņēmējdarbības pastāvēšanas laikā, ikdienā. Veicot darījumus, nemitigi jāpatur prātā

jautājums: „Kā es to varēšu paskaidrot VID? Kādi riski varētu šajā darījumā slēpties? Ko VID tajā varētu apstrīdēt, kam neticēt?” Uzņēmumā jābūt izstrādātai darījumu partneru pārbaudes kārtībai, ieteikumus tam var meklēt arī VID metodiskajos materiālos. **Svarīgi saglabāt pierādījumus preču iegādes un pakalpojumu saņemšanas darījumos.**

Noderīga ir arī nodokļu pie-mērošanas patstāvīgas pārbaudes veikšana pirms VID auditā. To var realizēt, piemēram, ārpakalpojuma grāmatvežiem savstarpēji apmai-noties ar saviem klientiem, jo no malas reizēm var ieraudzīt ko tādu, kas ikdienā paslīd garām vai šķiet ierasts un pareizs.

Laika posmā starp audīta paziņojuma saņemšanu un audīta uzsākšanu ir iespējams labot nodokļu deklarācijas, un, ja konstatēts, ka kaut kas jāpiemaksā, tad soda nauda šajā periodā būs tikai 5% apmērā (atsevišķos gadījumos, piemēram, ja VID Elektroniskās deklarēšanas sistēmā informācija parādās agrāk par oficiālo audīta paziņošanas datumu, var pat vispār izvairīties no soda naudas).

Nepieciešamības gadījumā ir arī iespēja lūgt pārceļt pārbaudes uzsākšanu. Tiesa, N. Podvinskās praksē gan bijis tikai viens gadījums, kad pārbaude pārceļta – uzņēmuma vadība bijusi komandējumā. Atbildīgo darbinieku vai valdes loceļu atpūtas ceļojumu gadījumos parasti šāda pretimnākšana netiekot izrādīta.

Nodokļu maksātāji nereti klūdās, izvēloties audīta dokumentu pārbaudes norises vietu. Iespējams

izvēlēties veikt dokumentu pārbaudi VID, nevis nodokļu maksātāja telpās, tādā gadījumā jāraksta iesniegums un, protams, jānogādā visi nepieciešamie dokumenti VID. Daudzi šo iespēju izmanto, taču N. Podvinska uzskata, ka daudz ērtāks risinājums (dokumenti nekur nav jānes) ir pārbaude nodokļu maksātāja telpās, turklāt tas sniedz arī lielākas kontroles iespējas. „Jūs zināt, kurā datumā auditori ieradīsies, zināt, kādus dokumentus VID auditori katrā brīdi pārbauda, un varat jau laikus izdomāt, kas tieši šajos dokumentos varētu radīt jautājumus, un sagatavot iespējamās atbildes,” skaidro eksperte.

Ieteikumi audita laikā

Audits parasti sākas ar sākuma sarunu, kuru būtu vēlams ierakstīt diktofonā. VID tajā uzdod daudzus jautājumus par uzņēmuma saimniecisko darbību, grāmatvedības uzskaiti, noskaidro atbildīgas personas, ar kurām notiks saziņa. Vērts pievērst uzmanību specifiskiem jautājumiem, no kuriem varētu izseceil VID galvenās intereses objektu (uz tiesu jautājumu, kāpēc dienests ieradies pārbaudīt uzņēmumu, parasti atbildi nevarot saņemt).

Vēlāk audita gaitā notiek starpsaruna, kurā jau var konkrētāk uzzināt, kas VID auditoriem rada aizdomas. Auditori informē par atklātajiem pārkāpumiem, un tas ir brīdis, kad pielikt visas pūles, lai kliedētu šaubas un atspēko tu iebildumus (sniegt detalizētus paskaidrojumus ar dokumentiem, izrunāt visas neskaidribas utt.). Tā ir gandrīz pēdējā iespēja pierādīt savu taisnību audita laikā. „Nevajag gaidīt nobeiguma sarunu, jo tad jau parasti ir par vēlu,” norāda N. Podvinska. Ja VID atsaucas uz darījumu partneru sniegtu informāciju, to vajag pārbaudīt, iepazīties ar audita lietas materiāliem, darījumu kēdes aprakstu un tās dalībniekiem.

Nobeiguma sarunas laikā auditors informē par būtiskiem atradumiem un pārkāpumu pamatojumu, lēmuma apstrīdēšanas iespējam, soda naudas samazināšanas nosacījumiem, kā arī vērš uzmanību uz vienošanās līguma noslēgšanas iespējamību.

Ieteicams, lai informācijas apmaiņa audita laikā notiktu tikai rakstiski. Pat ja VID auditori zvana un vaičā informāciju telefoniski, vajadzētu aicināt šos jautājumus nosūtīt arī rakstiskā formā, lai nebūtu tā, ka pēc tam nodokļu maksātājs nevar pierādīt, kas tīcis prasīts un kā uz to atbildēts, iesaka N. Podvinska.

Audita laikā ieteicams jau no paša sākuma ļoti nopietni izturēties pret VID papildu informācijas pieprasījumiem. Tos vajadzētu iesniegt noteiktajā termiņā, bet, ja tas nav iespējams, tad lūgt pagarinājumu. „Nepieciešams atbildēt uz katru jautājumu. Ja zem viena punkta ir trīs apakšjautājumi, tad jāatbild uz visiem trijiem,” uzsvēr eksperte. Atbildes jāsniedz izsmēlošas, detalizētas. Vērtīgs ieteikums ir nodokļu maksātājam pašam cestīties uzturēt komunikāciju ar VID, piezvanīt, painteresēties, kā arī norādīt kontaktpersonu, ar kuru iespējams

maksātājs piekrīt, ka ir klūdījies, un ja ir iespēja darījumu labot, var apsvērt iespēju noslēgt vienošanās līgumu ar VID. Savukārt, ja redzams, ka ir pamats aizstāvēt savu viedokli, tad jāizvēlas tālkā stratēģija.

Nav ieteicams uzreiz apstrīdēt pirmo audita lēmumu pie VID ģenerāldirektora.

Labāk vēlreiz visu pārskatīt, izlasīt VID iebildumus, sagatavot papildu paskaidrojumus, izlabot kļūdas, norāda N. Podvinska. Paskaidrojumā noteikti var iekļaut savus juridiskos apsvērumus, tiesu praksi. Ar to visu vēlreiz jāvēras pie audita veicējiem VID Nodokļu pārvaldē. „Kamēr vien iespējams, jācīnās tur!” iesaka nodokļu specialiste.

Ja Nodokļu pārvalde atkal pieņem negatīvu lēmumu vai strīds radies tieši par likuma normu (piemēram, VID uzskata, ka priekšnodoklis nav atskaitāms tieši likuma regulējuma dēļ, bet nodokļu mak-

NINA PODVINSKA

**certificēta
nodokļu
konsultante,
Latvijas
Nodokļu
konsultantu
asociācijas
valdes
locekle**

Audita laikā ieteicams jau no paša sākuma ļoti nopietni izturēties pret VID papildu informācijas pieprasījumiem.

sazināties neskaidrību gadījumos. Šādas komunikācijas liecības vēlāk strīda gadījumā var noderēt arī tiešā, jo nodokļu maksātājs šādā veidā var pierādīt, ka vēlējies sadarboties, bijis pretimnākošs.

Nodokļu maksātājam audita laikā ir tiesības:

- jebkurā brīdi uzzināt par auditoru konstatētiem pārkāpumiem,
- iepazīties ar audita lietu VID telpās (jābūt pilnvarai); ir gadījumi, īpaši Covid-19 epidēmijas laikā, kad VID materiālus sūta arī elektroniski,
- veikt izrakstus no audita lietas vai nokopēt (lūgt nokopēt) ar tehniskiem līdzekļiem nepieciešamos dokumentus,
- sazināties ar darījuma partneriem un uzrunāt bijušos darbiniekus.

Ieteikumi pēc audita

Ja saņemts negatīvs VID lēmums, jāsāk ar VID iebildumu un argumentu atbilstības normatīvajiem aktiem izvērtēšanu. Ja nodokļu

sātājs uzskata pretēji), tad gan nekas cits neatliek kā sagatavot apstrīdēšanas iesniegumu, ko adresēt VID vadītājam.

Lēmuma pārsūdzība VID ģenerāldirektoram jāveic viena mēneša laikā pēc VID lēmuma stāšanās spēkā (šo termiņu nevajadzētu nokavēt pat ne par stundu), un sūdzību vēlams pamatot ne tikai ar Latvijas normatīvajiem aktiem, bet arī ar Eiropas Savienības Tiesas juridikatūru. Ir gadījumi, kad arī šādā veidā bijis iespējams panākt VID lēmuma maiņu, lai gan tas nenotiek pārāk bieži.

Ja arī VID ģenerāldirektors noraida pretenziju, tad atliek iespēja vērsties Administratīvajā rajona tiesā. Vispirms, protams, jāizvērtē, vai pastāv iespēja lietu vinnēt (konstatētie pārkāpumi, attaisnojuma dokumentu un pierādījumu esība, liecinieku piesaistišanas iespējas un citi pierādīšanas līdzekļi). Pieteikums tiesai jāiesniedz viena mēneša laikā pēc VID ģenerāldirektora lēmuma stāšanās spēkā.

**Semināra
atziņas
pierakstīja
IKARS
KUBLIŅŠ**